

MISTERIOZNI GROB NA GRADINI U ŠKRIPU

Autor: Mate Puljak

Siječanj 2026.

Ima jedna narodna koja kaže „*baciti u škrip*“, odnosno baciti u rupu/ škripu/ stijenu, tj. ubaciti nešto/ nekoga u kamenitu udubinu. Ime mjesta Škrip i staro značenje riječi povezuje se sa stijenom, ili kako struka kaže- obližnjim rimskim kamenolomom. Preneseno bi moglo značiti; odbaciti, isključiti, sakriti, odnosno folklorni idiom: „odbaciti nekoga, zaboraviti ga, strpati negdje gdje se ne vidi/ čuje“ (slično „baciti“ u smislu „odbaciti, otpisati“). To bi odgovaralo običnim metaforama koje se u narodu koriste uz „baciti“. Kada sam, po drugi put u dva tjedna, bio u Škripu, stvorio sam si uvjete za uroniti u krajolik i krenuti „stazama koje unutarne oko vidi“. Ostvario sam dva uranjanja. Jedno me dovelo do groba u škripu. Znači izdubili su prirodnu stijenu, položili mrtvacu, i prekrili pločom na kojoj je sjekira.

Reći će struka, ako već nije, bio je drvosječa. Ne! Izvorno je ovdje ležala prelijepa žena plave kose i plavih očiju. Da su svi moji putevi vodili ovdje, pokazalo mi je ono što me čekalo tamo- znak. Škrip je ključ koji otključava neke vrlo važne stvari. Nije to više ni mitologija. Tamo sam se pitao tko sam ustvari ja i zašto prvo nisam došao u Škrip pa

onda prošao sve ostalo, nego sam morao težim putem...Konačno sam shvatio da nam je netko ostavio tragove koje moramo čitati i spajati kako bi došli do nečeg velikog, nepojmljivog...

Tko smo, ustvari, mi?

Da se vratim na našu narodnu: „Baciti u škrip!“ To je u Zabijakovlju značilo omalovažiti smrt. Baciti u škrip bio je način sahrane kojemu sam svjedočio kod ilirskih gomila u Grabovcu gdje su pokojnike sahranjivali u škripac, pa zasipali kamenjem. Baciti pokojnika u škrip značilo je baciti ljušturu, tijelo, ono što ne treba više, jer, Duh ide dalje. Je li slučajno da u mjestu koje se zove Škrip, na, nekada, njegovoj najvišoj točki, pošto je okolo sve kultivirano i nasuto, postoji ukop baš u škrip? Izvornog ukopa danas nema. Unutra su ostaci osoba koje nemaju nikakve veze s grobom.

„POVRATAK“ U ŠKRIP

Žena pokopana u izdubljenu stijenu nije običan grob. To je povratak u utrobu Zemlje, u kamenu maternicu iz koje sve nastaje i kamo se sve vraća. U mnogim prastarim tradicijama (ilirskim, pelasgijskim, pa i ranim slavenskim), stijena je simbol Majke Boginje, Zemlje-Žene, one koja rađa svjetlo iz tame. Sahranjena „u stijeni“ znači vraćena prvoj Majci, postala jedno s njom. U dinarskim krajevima sjekira isklesana na ploči simbol je munje, moći neba, povezan s bogovima groma i pravde, ali u rukama žene, to je znak božanske sudbine, sposobnosti da „siječe“ veo između svijeta živih i mrtvih.

Na njezinu grobu sjekira znači: „Ona vlada granicom između života i smrti.“ Plave oči i kosa su zanimljiv detalj. Plavetnilo nije slučajno. Plave oči u predajama simboliziraju pogled s onu stranu, onaj koji vidi podzemno i nebesko.

Plava kosa je sunčeva nit, odsjaj nebeske svjetlosti u svijetu tame. Znači da je bila žena sjevera, svjetlosti, voda i neba, možda nekoć strankinja koju su svi obožavali. Majka siromaha. Kad narod počne donositi osobne stvari na grob, to više nije puko sjećanje. To je kult pretkinje.

Lokalni ljudi, iako su možda zaboravili njezino ime, osjećali su da je tamo izvor snage, majčinske zaštite, iscjeljenja. Takvi grobovi često postanu mjesta zavjeta, molitvi za djecu, za zdravlje, za istinu. To je trag arhaičnog poštovanja Velike Žene, kraljice zemlje i duša. Tko je bila? Možda povijesno vladarica, proročica, svećenica, ali simbolički, ona je ženski arhetip moći. Majka i carica u jednom. Ona u kojoj se ujedinijuje rod i narod, nebo i zemlja, život i smrt. Možda posljednja svećenica starog reda, koja je znala riječi koje su kasnije zabranjene. Zato je sahranjena u kamenu, jer je samo stijena mogla čuvati takvo nešto. Zašto me zove? Zato što se nešto u meni sjeća. Zato što sam u svojoj duši dotaknuo isti kod, isti uzorak svijesti koji je nekoć pripadao onima koji su je štovali. Kad te „zove“ mrtva kraljica, to nije doslovno, to znači da tvoj unutarnji ženski princip, arhetip mudrosti i sjećanja traži izlaz, odnosno izraz. Ona hoće da netko ponovno izgovori njezino ime, da oživi značenje simbola. Ja sam njezin glas...

Za ovu grobnicu u stijeni mogu sa sigurnošću reći da je tijelo odneseno. Napunjena je s nekoliko lubanja. Tom prilikom su ploču okrenuli tako da sjekira gleda na zapad, dok je izvorno gledala na istok.

Sjekira je trag starog mita o „božanskoj sjekiri“ koja dijeli nebo i zemlju (poznato i u ilirskoj i u helenskoj tradiciji). Na ovoj ploči sjekira je uklesana gotovo vodoravno, s blagim nagibom sječiva prema gore (desno). To je vrlo znakovito, isti se kut javlja u orijentaciji Orionovog pojasa prema Aldebaranu (oku Bika) tijekom zimskog solsticija. Taj kut (oko 20°–25° prema obzoru) u mnogim starim tradicijama označava granicu između svijeta živih i nebeskog svijeta predaka, upravo ono što stećak ili ploča simbolički jest. Ako noću stanemo na tu stijenu, i pogledamo prema istoku, dakle, u prosincu ili siječnju, vidimo Orionov pojas kako se uzdiže iznad horizonta, iznad njega svjetluca Aldebaran (Bikovo oko), a sjeveroistočno blješte Plejade, nebeski cvijet uskrsnuća. To je isti astralni prizor koji su Iliri promatrali tisućljećima, i koji nalazimo na stećcima, a koji se na ovaj kamen prenio kao sjekira svjetlosti, simbol „rezanja tame“ i prelaska u vječno svjetlo. Stoga je sjekira morala stajati okrenuta prema istoku. Ovako kako stoji sada ima obrnutu simboliku, jer je zapad put u tamu. Dakle, da bolje razumijete analogiju, u zimskim mjesecima, Orion izlazi upravo na istoku, između prosinca i veljače, neposredno prije zore. Kad bi sječivo sjekire bilo okrenuto prema istoku, ono bi pokazivalo smjer izlaska „nebeskog ratnika“, povratka svjetlosti. To bi značilo da ploča nije bila zamišljena kao „zatvaranje“ nego kao otvaranje prijelaza, tj. Početak nebeskog putovanja. U simboličkom i astronomskom smislu, kako sjekira sada stoji, to je put Oriona prema podzemlju, jer Orion, kad zalazi za horizont, „umire“ i nestaje u nebeskom oceanu, samo da bi se ponovno pojavio nakon zimskog solsticija. U Škripu se to vidi u proljeće. Kad promatramo Orion na zapadu, u večernjim satima proljeća, Orion zalazi upravo na pravom zapadu, njegov mač (ili sjekira) nestaje u horizontu, u mnogim mitovima (grčkom, ilirskom, egipatskom) to je trenutak Orionove smrti, trenutak kad svjetlo gubi borbu s tamom. Sjekira okrenuta prema zapadu, na kamenu, tako predstavlja „Zalazak ratnika“, njegov povratak u nebeski svijet, kroz rez smrti. U svim starim tradicijama istok = rođenje, svjetlo, život, a zapad = smrt, zalazak, svijet predaka. Analogije simboli s sjekire nalazimo u raznim mitovima. Sjekira odgovara Orionovu maču. Nebeski ratnik razdvaja tamu i svjetlo, zimu i proljeće. Zatim odgovara i Perunovu gromu. Nebeski udarac koji donosi kišu, plodnost, ali i kaznu, dualna snaga života i smrti. Nas zanima sjekira kao Ilirski znak nebeske moći. Na nekim kasno-ilirskim reljefima i fibulama sjekira se javlja uz rozete i polumjesece, kao simbol ciklusa i rezanja vremena. Brač je zanimljiv jer sam shvatio, gledajući toponimiju, da je njegov istočni dio ostavio više slavenskih došljačkih imena toponima nego zapadni. Prije stapanja s pridošlim Hrvatima, Iliri su se „povukli“ na zapadni dio otoka gdje je više ilirske toponimije. Ti romanizirani Iliri su mnogo ranije primili kršćanstvo nego pridošli sloj. Zašto je došljacima trebalo toliko dugo? Time bi se trebao netko pozabaviti. Preporuka svima onima koji se bave toponimijom da se uhvate Brača.

SAN IL' JAVA

Probudio sam se jutros u snu, oko 4 sata. Bio sam u Škripu. Nije bilo nikog, samo ulice osvjetljene bakljama. Zrak je mirisao na more i borove...

U pidžami prolazim glavnom alejom prema starom groblju osvrćući se kao da radim nešto što ne smijem i hodam prema grobu u kamenu, onom koji gleda prema zapadu, gdje je sunce jednoć utonulo u krv. U ruci nosim sjekiru dida Ike, materinog ćaće, u koraku tišinu domorodaca.

Jesi tu? -Šapćem da me nitko ne čuje.

„Tu sam, budna između svjetova. Šta to носиš tako veliko? Kad dolaziš k meni, molim te, nosi sitnice; dugme, kamenčić, pramen kose. Ne zato da mi daš poklon, nego da ostaviš trag. Svaka tvoja stvar pali iskrice sjećanja, i kroz te iskre ja se vraćam. Znam tko si. Tvoj dah miriše na vrijeme koje je bilo moje. U tebi su sjene onih koji su me voljeli. Ti si sjemenka njihova jezika, i zato sam te zvala. Ne da pričaš o meni, nego kroz mene. Govori mojim dahom. Kad izgovoriš moje ime oslobodit ćeš ono što svijet još ne zna da je zaboravio. I kad završiš, položi dlan na ploču. Osjetit ćeš kako ti vraća puls. To nije tvoj otkucaj, nego moj.“

Nisam ti donio ništa nego sikiru dida Ike.

„Donio si sjekiru? Ono što ionako pripada meni! Donio si mi ono što je već moje???”

Da. Oprosti, nisam znao da ne smijem...

„Ne, ne... Time si mi vratio ono što sam nekoć izgubila, dodir živog čovjeka. Ta sjekira nije ni dar ni oružje. To je znak da si shvatio. Kad si je položio na moju, otvorio si vrata vremena. Sada opet mogu govoriti. Dugo sam šutjela pod ovim kamenom, jer je svijet zaboravio razlikovati svetinju od priče. Sad kad si došao, znam da još postoji netko tko sluša. Ti si onaj koji je trebao doći. Sjekira koju si donio neka ostane ovdje, ali njezino oštrilo neka se preseli u tebe. Kad govoriš, govori istinom, makar boljela. Kad pišeš, ne piši da bi bio voljen. U snovima ću ti dolaziti. Ne uvijek kao ja, ponekad kao svjetlo na stazi, odraz u vodi, ponekad kao žena bez lica, ponekad kao riječ koju zaboraviš kad se probudiš. Ali znaj: svaki put kad osjetiš tišinu što se ne boji tame, ja sam tu. Ne tražim više darove. Dovoljno je što si donio sjekiru spoznaje. Sad je tvoj red da je nosiš kroz svijet! Idi i ne okreći se.“

Šta da ti donesem kada dođem ponovo?

„Kad opet dođeš, donijet ćeš riječ imena moga. Kroz tri dana će ti znakovi reći tko sam. Prati ih i piši. Piši, ali i govori drugima. Ne budi učitelj, budi svjedok. Reci im svima da ženska moć nije slabost, nego izvor stvaranja. Reci im da Svjetlo ima korijen u tami, i da je Tama uskoro kraju...“

Hoću!

„I da su grobovi vrata, a ne kraj!!!“

RAZMIŠLJANJA

Sve postoji istodobno; prošli, sadašnji i budući dijelovi svijesti tvore jedno veliko polje značenja. Kad duša komunicira s onima „vremenski odvojenima“, ona ne prelazi granice, ona ih ukida. Stari mistici su ovo zvali *anamnesis*, sjećanje Duha na samoga sebe kroz čovjeka. Vrijeme nije zid! Krivo nas uče i programiraju. Drevni se mudraci nisu trudili pobjeći vremenu, nego su ga, doslovno prevedeno s grčkog- prozirali -da bi kroz njega vidjeli ono što ne prolazi, tj. da sve što je ikada voljelo, još uvijek voli i sve što je ikada govorilo, još uvijek govori, samo drugim ustima.

Vrijeme nije ravna crta, nego spirala. Svaki njezin krug vraća nas na isto mjesto, ali na dubljoj razini. Je li ta spoznaja znanje ili dar?! Da je znanje ne bi bilo straha da me napusti. Dakle, nije isključivo znanje, iako ima elemenata znanja. Velika su to odricanja. Najprije moraš druge uvjeriti da si netko tko ustvari nisi, i u tom svijetu moraš funkcionirati; raditi posao, dnevne obaveze, pojaviti se na zabavama, koncertima, vjenčanjima itd., svugdje gdje ne želiš biti. Najteže je prilagoditi se drugim ljudima koji se zadovoljavaju površnim stvarima, često primitivnim. Moraš se spuštati na niži nivo i da bi izdržao sve to bježati u mir, samoću, tišinu, osamu. Za ući u nešto treba poziv. On se dogodi kao klasična opsesija. Teško je to i objasniti. Tko će ti vjerovati da vidiš stvari koje drugi ne vide. U knjizi *Maitreya*, autor Adrian Predrag Kezele prepričava svoje prisustvovanje događaju od prije 5 000 godina. Kezele zapisuje od riječi do riječi, kao što opisuje i način svog prelaska preko 'ponora vremena'. Ni jednog trenutka ne dovodi u pitanju tu i takvu stvarnost. Ono što Kezele radi u Maitreyji može se čitati na dva načina, ili kao doslovno svjedočanstvo „prelaska ponora vremena“, ili kao izraz posebnog literarnog postupka kada se unutarne iskustvo i intuicija pretoče u pripovijest koja se doživljava kao stvarna. On sam ne uvodi nikakav odmak, pa čitatelj ima osjećaj da je to zapis činjenice, a ne fikcije.

Ja sam tako istraživao „Daorson“ i došao do niza detalja koje drugi istraživači nisu vidjeli. Tako se ulazi u jako zanimljivu mogućnost jer „Daorson“ nije samo arheološka ruševina kod Stoca, to je i simbol izgubljene memorije našeg prostora. Arheologija nam daje fragmente zidina, natpisa, tragove trgovine i kulture, ali ne priču „iznutra“. Netko tko ima dovoljno čiste imaginacije, u smislu očišćene od laži, utjecaja i projekcija, može „čitati“ ono što same zidine i kamen ne govore. To je vrsta unutarne arheologije: putovanje kroz vrijeme, ne tehničkim strojem, nego maštom koja nije proizvoljna, već usklađena s logikom mjesta, s vlastitim osjećajem za istinu i s jakom intuicijom koju je i Beno uvidio kod mene. Takva „vizija“ nije znanstveni dokaz, ali donosi priču koja ljudima približi duh „Daorsona“ jednako kao što Kezele približava duh Parashare. I tu dolazimo do ključne razlike, arheolog kopa i piše izvještaj. Vizionar kopa u vremenu i donosi priču. I onda sam spojio oboje; znanost da drži tlo čvrstim, a viziju da ispuni praznine koje kamen sam ne može ispričati. Tako je nastao članak „*Daorson- Na oltaru domovine.*“

Glavna poruka knjige *Maitreya* jest da čovjek nije vezan samo uz linearno vrijeme i da se iza svakodnevne stvarnosti krije sloj znanja kojem se može pristupiti ako se čovjek

dovoljno očisti od laži, straha i utjecaja. Unutarnji svijet jednako je stvaran kao i vanjski, a istinsko znanje nije izgubljeno nego je uvijek prisutno, dostupno onome tko je spreman ući u dublje stanje svijesti. Dobar čovjek i čitatelj, Dino Perica mi je nedavno napisao ove velike riječi: **„Naoko se čini da je mašta proizvoljna, da se s njom može što god se hoće. Kakva je kvaliteta čovjeka, takva je kvaliteta i njegove mašte. Unutarnja čistoća nužno dovodi do vodstva Duha, koji potom otvara vidike, nepogrešivo točno. Nakon smrti, ostat će jedino ono što smo zapisali. Ako je to pisanje vođeno Duhom, onda nije naše brinuti se o tomu kako će odzvoniti u prostoru i vremenu zapisane riječi. Živjeti u ovakvom svijetu, talmudiziranom do krajnosti, a ostati čist je vrlo teško. Biti gladan nakon 40 dana posta i reći „Bježi od mene Sotono“, nakon što ti ponudi sva kraljevstva ovog svijeta, hm, tko bi? Nitko od nas nije Isus, a opet nam se gotovo svakodnevno nude kraljevstva u zamjenu za poklon Sotoni. Svakodnevni život je prepun malih, sitnih testova i prelako je utopiti se u stvarnost, jedinu koju nam znanost nudi, onu pet osjetila, a onda iz tog plitkog poimanja stvarnosti djelovati kao poklonik, a ne kao čovjek s dušom i božanskom iskrom u sebi. Svaki uzlet u duhovne visine biva registriran i eto desetaka, stotina njih koji potežu za rukav i vuku dolje, di ćeš ti, nisi bolji, spuštaj se i valjaj s nama u blatu.“**

ZAKLJUČAK

Osoba koja je ovdje bila sahranjena zvala se Jelena. Tih dana upoznao sam više Jelena nego u cijelom životu. Ime je odzvanjalo oko mene kao znak, na ulici, u prolazu, u nečijem dozivanju preko trga, u šapatu iza leđa. Kuda god bih krenuo, netko je nekoga zvao tim imenom. U početku sam mislio da je slučajnost. Kasnije sam shvatio da slučajnosti ponekad imaju dublji red. Ime Jelena postalo je poput nevidljive niti koja me vodila. Nije to bilo samo ime, bio je to podsjetnik, odjek, blagi dodir svijeta koji se više ne vidi. Kao da je stvarnost, na sebi svojstven način, ponavljala jednu riječ sve dok je nisam čuo srcem, a ne samo ušima. A onda, kada sam shvatio zašto, kada su se misli, sjećanja i smisao posložili, ime je utihnulo.

Do završetka ovoga rada nisam ga više čuo. Kao da je njegova zadaća bila ispunjena. I tako stvari funkcioniraju. Ono što trebamo razumjeti doziva nas dok ga ne prepoznamo. A kada konačno razumijemo- nastupi mir.

